

**СУЧАСНІ АМЕРИКАНСЬКО-ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКІ
ВІДНОСИНИ: ПОЛІТИКО-ВІЙСЬКОВИЙ АСПЕКТ**

Анотація. У статті розглянуто двосторонні політичні відносини Сполучених Штатів Америки та Республіки Кореї. Проаналізовано процес формування та практичної реалізації політики США щодо військово-політичного союзу з Республікою Корея.

Ключові слова: США, Республіка Корея, Корейський півострів, ядерна зброя КНДР, американсько-південнокорейський альянс.

Annotation. The article is devoted to the political relations between the USA and the Republic of Korea. The process of formation and practical realization of the US policy relating to the American-South Korean military-political union.

Keywords: USA, Republic of Korea, Korean peninsula, nuclear weapons DPRK, American-South Korean Alliance.

Аннотация. В статье рассмотрены двусторонние политические отношения Соединенных Штатов Америки и Республики Корея. Проанализирован процесс формирования и практической реализации политики США относительно военно-политического союза с Республикой Корея.

Ключевые слова: США, Республика Корея, Корейский полуостров, ядерное оружие КНДР, американо-южнокорейский альянс.

* кандидат історичних наук, доцент кафедри політичної історії Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

У сучасній азіатській стратегії США важливим напрямком залишається розвиток союзницьких відносин з Республікою Корея (РК). Враховуючи актуальність цієї теми а також зростаючий вплив Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР), американо-південнокорейський союз є об'єктом дослідження зарубіжних учених [1-9]. Серед робіт українських дослідників, в яких одним з напрямків досліджень є аналіз подій у Східній Азії потрібно відзначити праці Н. Городньої, О. Шевчука, В. Шведа, С. Шергіна [10-14]. Разом з тим, мета дослідження залишається актуальною, адже комплексно еволюція сучасних військово-політичних відносин між США і Республікою Кореєю у період пост біполярності майже не розглядається вітчизняною американістикою.

РК у другій половині ХХ ст. виконувала роль одного із ключових елементів, створеної США системи стримування комунізму в Азії. Відносини США і РК поступово склалися у систему взаємозалежності, що визначалася, з одного боку, американськими військово-політичними гарантіями безпеки РК (згідно Договору про взаємну оборону від 1953 р.), з іншого боку – широким торгово-економічним обміном.

Із зникненням біполярної схеми міжнародних відносин, втратила зміст колишня мотивація американської військової присутності в АТР, зокрема і на півдні Корейського півострова. США в 1990 р. оголосили про плани скорочення своєї військової присутності у РК і виведення ядерної зброї. Здійснивши перший етап трьохетапної програми скорочення військових сил (в 1990-1992 рр., США вивели з РК 7 тис. військовослужбовців), Вашингтон відмовився від її подальшої реалізації. Керівництво США заявило, що нова американська стратегія в АТР полягає у відмові від планів поетапного виведення військ із РК, у збереженні потужної американо-південнокорейської системи безпеки. Необхідність цих дій пояснювалася, ядерною програмою КНДР, зростанням агресивних намірів Північної Кореї, підкреслювалося, що «армія КНДР є серйозною загрозою для РК і розміщених там американських частин» [15, с.133].

У квітні 1993 р. у концепції «Нового тихоокеанського співтовариства» наголошувалось, що міцний союз із РК повинен ґрунтуватися на твердому й послідовному виконанні США своїх зобов'язань за союзним договором із Південною Кореєю [16, с.97]. Відповідно до цієї концепції, військова присутність американських військ залишається важливим чинником, що гарантує мир і стабільність у регіоні. Ще більше зміцніли зв'язки РК і США після випробування КНДР в 1998 р. балістичної ракети. Після цього уряд США, Японія й РК створили Трьохсторонню наглядову й координаційну групу для координації їх політики щодо КНДР.

Нова адміністрація, яка прийшла у Білий дім в 2001 р. зберегла основні елементи тихоокеанської доктрини Б. Клінтона. Після терористичних актів проти США 11 вересня 2001 р., РК стала одним з активних учасників, очолюваної Вашингтоном антитерористичної коаліції. Це зміцнило й додало новий вимір двосторонньому співробітництву в політичній, економічній і воєнно-стратегічній сферах. Так, відомий американський науковець С. Харіссон зазначав, що рішучість президента РК підтримати американську авантюру в Іраку підкреслює його бажання уникнути розриву військового альянсу [17]. Лідери РК вказували, що відправлення корейських підрозділів військових сил до Іраку є боргом Південної Кореї та знаходиться у сфері її інтересів, є кроком, який дозволить укріпити союз; добитися поступок з боку США щодо КНДР і з питання про передислокацію військ США у РК, дозволить взяти участь у післявоєнному відновленні Іраку, що принесе Сеулу економічні вигоди.

Водночас, включення адміністрацією США КНДР до «вісі зла», жорстка лінія адміністрації Дж. Буша-молодшого щодо Пхеньяну викликала невдоволення у РК, керівництво якої вважало, що такий поворот у політиці США може загострити ситуацію на півострові та зірвати «сонячну політику» Кім Де Чжуна (політика, спрямована на зближення з КНДР). На хвилі антиамериканізму президентом РК був обраний Но Му

Хен, який пообіцяв продовжити «сонячну політику». Підкреслимо, що і президент Кім Де Чжун, і Но Му Хен були орієнтовані на зближення з КНДР і більш незалежну політику від США.

За часів адміністрації Дж. Буша-молодшого було прийнято рішення про передислокацію, трансформацію збройних сил за кордоном. Військова політика США передбачала істотне скорочення військової присутності за кордоном, при збереженні військово-політичного домінування за допомогою удосконалення технічної переваги. Плани щодо зміни конфігурації військової присутності за кордоном почалися з їх реалізації щодо американських військ, які знаходилися на півдні Корейського півострова. Це пояснювалося і внутрішньою ситуацією у Південній Кореї. Нещасний випадок (2002 р.), під час якого через американську машину розмінування загинули дві південнокорейські дівчини, а солдатів США було виправдано американським військовим трибуналом привів до сильної хвилі протестів у РК. Південнокорейські політики зажадали ревізії двосторонньої угоди (Sofa), на підставі якої американські солдати, які скоїли злочин у момент несення служби, підлягають суду американського трибуналу. Угода Sofa була змінена: США погодилися передати Кореї юрисдикцію над американськими військовими, обвинувачених у злочинах.

У грудні 2002 р. США і РК було ініційовано створення «Політичної ініціативи щодо майбутнього альянсу» для перегляду американської військової присутності. Так, дослідник Ч. Кім підкреслював, що необхідно реструктуризувати американський контингент у Південній Кореї з двох причин: через достатній військовий потенціал РК і соціальну напруженість, що викликана масштабами присутності військ США і районами їх розміщення [18]. Конкретні домовленості були досягнуті у Сеулі 4-5 червня 2003 р. Тоді було вирішено перенести штаб-квартиру 8-ої армії США з Сеула (з 7 тис. у місті залишиться 1 тис. військовослужбовців), також був розроблений план перебудови американських військ, США планували витратити 11 млрд. дол. в 2004-

2006 рр. на фінансування програм щодо зміцнення свого військового потенціалу у Південній Кореї [19]. Таким чином, держави домовилися про поступове виведення американських солдатів і про передислокацію сил подалі від населених пунктів. Зазначимо, що адміністрація Буша на той момент вже скоротила військову присутність у РК приблизно до 30 тис. солдатів, оскільки вбачала потребу у військових ресурсах у конфліктах Близького Сходу. 8 червня 2004 р. представники США і РК продовжили переговори у Сеулі щодо скорочення американських військ. Відповідно до нової домовленості до 2008 р. на території РК мало залишитися близько 24 тис. американських солдатів [20].

Отже, за часів першого строку правління адміністрації Буша, американо-південнокорейські відносини знаходилися у періоді дисонансу. Це почалося з відмінностей щодо північнокорейської політики і поширилося на інші сфери, що призвело до напруги у відносинах між державами. Американський дослідник Д. Паал підкреслював, що починаючи з 2001 р. США були стурбовані тероризмом і мало прислухалися до проблем азійських партнерів. Для двох союзників важливо було перебороти розбіжності у підході до проблем Корейського півострова. Співробітник фонду Спадщини Б.Клінгер справедливо вказував, що США необхідно покращити взаємовідносини з РК, усвідомлюючи, що Південна Корея еволюціонувала та адаптувати свою політику і стратегію щодо Сеула. Дослідник рекомендував тісно працювати з РК щодо Північної Кореї, спільно оцінювати і формулювати майбутнє альянсу, заохочувати незалежну південнокорейську військову функцію, здобувати сеульську поступливість щодо передислокації американських сил у Кореї [21]. С. Харрісон також наголошував, що США як вірний союзник має поважати право РК визначати її національні пріоритети, самій вибирати засоби зменшення загрози з Півночі [17]. Поступово, після консультацій із Сеулом, США довелося корегувати свою політику з урахуванням позицій РК. Так, у жовтні 2008 р. адміністрація

Дж. Буша прийняла рішення про вилучення Північної Кореї з переліку країн, що підтримують тероризм у відповідь на пхеньянську угоду щодо перевірки КНДР у червні 2008 р.

У 2008 р. в РК був обраний новий президент Лі Мін Бак, який розглядав відносини зі США як основний напрям зовнішньої політики РК. В інавгураційній промові Лі Мін Бак вказав, що його адміністрація розвиватиме дружні зв'язки зі США, зміцнюватиме стратегічний союз і водночас, укріплюватиме співпрацю з Японією, Китаєм, Росією [22]. Лі Мін Бак заявив, що планує розробити спільно з керівництвом США спільну стратегію в ім'я миру і процвітання на півострові, в Азії і на всій планеті. Він також підкреслив, що РК і США об'єднують єдині ціннісні орієнтації і спільні інтереси. Вже у березні 2008 р. у РК розпочалися спільні зі США щорічні військові маневри, в яких брали участь 680 тис. південнокорейців і 18 тис. американських військовослужбовців, 6 тис. з яких передислокувалися на південь півострова з інших регіонів світу.

Президент РК розпочав свою зовнішньополітичну діяльність з візиту до США (15 квітня 2008 р.). Лідери США і Південної Кореї домовилися зберегти поточну чисельність американських військ у РК і більше не скорочувати (як планувалося раніше до 24 тис. чол.), водночас, американський військовий контингент планувалось перегрупувати на південь від Сеула [23]. Отже, позиція держав щодо скорочення американських сил змінилася. Одна з причин полягала у зростанні авторитету і впливу Китаю на світовій арені та у регіоні. Південна Корея для США є стратегічно важливою базою поряд з Китаєм. Деякі футурологи вважають, що США у найближчі 50 років чекає відносно ослаблення через посилення Китаю, тому, зберегти стабільність в АТР, запобігти домінуванню у регіоні недружніх сил і зміцнити свій вплив є важливим завданням для США. Ці фактори зумовлюють зацікавленість Вашингтона у збереженні американських військових сил на півострові та розвитку відносин з РК, у відповідності зі своїми стратегічними інтересами. Частина

дослідників, політиків пояснювали такі зміни тим, що дії КНДР є непередбачуваними і присутність американських військ буде необхідна ще довгий час для забезпечення безпеки на півострові. Дійсно, Північна Корея з ядерними і ракетними програмами є складною проблемою в АТР, що вимагає пильної уваги і присутність американських військ в Японії і РК є виправданим.

Роки президентства Б. Обама стали знаковими для двосторонніх відносин. Зокрема, був ратифікований договір про вільну торгівлю між США і РК. Демократичною адміністрацією був ініційований курс «повернення в Азію». Б. Обама проголосив себе першим тихоокеанським президентом США, наголошуючи, що США були і є тихоокеанською нацією. Перші візити нова адміністрація здійснила в азіатські країни, зокрема Китай, Японію, Республіку Корея. Активність візитів продовжилася у подальшому. Про активізацію залученості США в азіатські справи свідчить і доробок документів, присвячених їх політиці в АТР [24-26].

Під час офіційного візиту Лі Мен Бака у США 16 червня 2009 р. був прийнятий спільний документ «Бачення майбутнього союзу між РК і США», згідно якому сторони вирішили створити на трьох рівнях, а саме на Корейському півострові, в АТР і у світі «всеосяжний стратегічний союз», який буде поглиблювати і торгово-економічні відносини між США і РК, на основі принципів свободи, демократії та ринкової економіки; підкреслюється, що об'єднання півострова має відбуватися мирним шляхом; буде висунуто вимогу, щоб Північна Корея повністю, з можливістю перевірки відмовилася від своїх ядерних і ракетних проєктів; спільно боротися з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення та іншими глобальними викликами [27].

Створення глобального стратегічного альянсу США та Республікою Кореї свідчить про те, що держави прагнуть зміцнити існуюче військово-співробітництво, а також розширити сферу співробітництва. Розширення

масштабів регіонального та глобального співробітництва, спільних інтересів у різних сферах є новим напрямком союзного співробітництва. Зазначимо, що РК продовжує активно брати участь в американських військових операціях закордоном (Ірак (2003-2008 рр.), Афганістан, у миротворчих операціях ООН.

Політика адміністрації Б. Обама спрямована на збереження, зміцнення американського впливу і відновлення провідної ролі США в АТР, про це йдеться у американських документах. Завадити цьому може Китай, який збільшує військову міць (і економічну, політичну) та може змінити баланс сил у регіоні, який поступово перетворюється на арену економічного і політичного суперництва США з КНР. Енергійна зовнішня політика Пекіна турбують політичні кола Вашингтона й стимулює до пошуку ефективних інструментів стримування КНР. У контексті цього, вони укріплюють співпрацю з Японією і РК та зберігають американську військову присутність у даних державах, задля стабільності в регіоні. Активність Китаю створює додаткові можливості для розвитку військово-політичних відносин США з Японією і РК, їх тристоронньої співпраці. Так, США розгортається спільно з цими країнами система ПРО у регіоні.

У січні 2012 р. Б. Обама проголосив нову стратегію США «Підтримка глобального лідерства США: пріоритети для XXI століття», в якій вказано про переорієнтацію американської військової присутності в АТР при певному згортанні в інших районах світу. Планується посилення американських сил на Тихому океані; розгортання системи ПРО; зміцнення військових баз на о. Гуамі на Окінаві; збільшення військової допомоги регіональним союзникам [28]. Баланс ВМС розподілу між Тихим і Атлантичним океанами складе «60:40» до 2020 р. з нинішніх «50:50». Пентагон збільшить кількість військових навчань й посилить міць новітнім високотехнологічним озброєнням. Підкреслимо, що за часів демократичної адміністрації відбулося посилення військово-технічного співробітництва

США і РК. У період з 2009-2012 рр. проведено майже стільки спільних американо-південнокорейських навчань, скільки за попередні 8 років.

Вашингтон удосконалює систему співробітництва з РК. Незважаючи на певні протиріччя між США і РК, у двосторонніх відносинах відбувається процес збільшення взаємозалежності та укріплення союзу. США підвищують рівень залученості РК, у вирішенні завдань підтримки стратегічної стабільності у регіоні. Нові тенденції у стратегії США в АТР визначається терміном «розподіл зобов'язань», а процес змін у зовнішній політиці США терміном «перебалансування зобов'язань у Східній Азії» [29]. Задля досягнення цієї мети, США оснащують військові сили своїх азійських союзників надсучасними системами озброєнь, відбувається інтенсифікація спільних військових навчань.

У вирішенні північнокорейського ядерного питання, адміністрація Б. Обама намагалася мінімізувати відмінності з Сеулом. Демократична адміністрація продемонструвала, що залишаються прихильниками мирного дипломатичного рішення у рамках багатостороннього переговорного процесу. Так, держсекретар США Х. Клінтон у Південній Кореї запевняла «одного з американських найсильніших союзників у регіоні щодо безперервного інтересу США до подальшого будівництва взаємовідносин» та підкреслила зобов'язання використовувати шестисторонні переговори, щоб досягти прогресу у денуклеаризації Північної Кореї [30].

Ядерне північнокорейське питання не вирішено до сьогодні, а ситуація на півострові ускладнилася і черговий раз загострилась (Північна Корея припинила переговори з ядерного роззброєння, загострилися відносини між РК і КНДР). Вже за часів правління нового лідера КНДР Кім Чен Ина Пхеньян зробив кроки (випробування у 2012 р. ракетної і ядерної зброї, третє ядерне випробування у 2013 р., проголошення себе ядерною державою), які загострили ситуацію на півострові. Незважаючи на провокаційні дії КНДР, США поводять себе стримано, не йдуть на

поступки, дотримуються вищезгаданих позицій і нарощують військову міць. Так, оголошено про плани розміщення на Алясці 14 ракетоперехватчиків, а в Японії другого радару для стеження за балістичними ракетами. 24 березня 2013 р. США і РК підписали Спільний план боротьби з провокаціями Пхеньяну. Якщо КНДР завдасть удару, першими дадуть відсіч війська РК, пізніше їх підтримають американські війська, розміщені на півдні півострова, і контингенти США в Японії і зоні Тихого океану.

Міжкорейське загострення відносин (через загибель південнокорейського фрегату «Чхонан», артобстріл у 2010 р. КНДР о. Енпхендо) змусили Сеул і Вашингтон згуртуватися у питанні безпеки, зокрема ще 16 травня 2009 р. Б. Обама і Лі Мен Бак підписали угоду про ядерний захист РК від КНДР. США, РК, Японія активізували тристоронню співпрацю. Регулярно відбуваються спільні військові навчання. Сеул розпочав реформи у сфері оборони, а США взяли зобов'язання не скорочувати рівень військової присутності на півдні півострова.

Новий президент РК Пак КинХе (з грудня 2012 р.) продовжує політику, спрямовану на укріплення відносин зі США. Президент наголосила на необхідності формування між РК і США стратегічного союзу XXI ст., що передбачає розширення взаємодії у військово-політичній сфері, спільне вирішення завдань з підтримки безпеки на півострові, спільне реагування на виклики сучасності. Під час американо-корейського саміту 7 травня 2013 р. було наголошено, що альянсу наданий більш високий рівень співробітництва, що охопить не лише півострів, а й АТР, і світ у цілому.

Таким чином, американсько-південнокорейський союз є одним з ключових чинників системи безпеки в регіоні. Альянс можна оцінити, як один з найуспішніших, що сприяв збереженню миру і стабільності на півострові, забезпечив безпеку РК, допоміг досягнути їй економічного і демократичного розвитку. Водночас, американська військова присутність

дозволяє США впливати на внутрішню й зовнішню політику РК і породжує певні проблеми всередині країни. Вашингтон і Сеул працюють над зміцненням і удосконаленням союзницьких відносин, держави активно взаємодіють у політико-дипломатичних, воєнно-стратегічних сферах. З 90-х рр. XX ст. США і РК співпрацюють задля вирішення проблем, пов'язаних з ядерною програмою КНДР. Адміністрація Б. Клінтона проводила курс на збереження присутності американських військ у РК і підтверджувала свої зобов'язання перед своїм азіатським союзником. За часів адміністрації Дж. Буша-молодшого відносини знаходилися у періоді дисонансу. Розходження поглядів США і РК щодо північнокорейської політики призводили до складнощів у відносинах; до антиамериканських настроїв південнокорейців. Разом з тим, Сеул і Вашингтон змогли за допомогою консультацій, переговорів досягти спільного підходу до вирішення корейських питань. Відбулася і передислокація американських військ задля вдосконалення двостороннього союзу. Америко-південнокорейські відносини за часів Б. Обама покращилися, перейшли на новий рівень. Сьогодні дві держави діють як на регіональному, так і на глобальному рівнях. Важливим фактором зміцнення відносин стало збільшення потужності та впливу КНР і підтримка Китаєм північнокорейського режиму, неадекватні дії КНДР, проголошений демократами курс на повернення США в Азію, у рамках якого адміністрація Б. Обама проводить політику спрямовану на зміцнення двостороннього альянсу з РК, зовнішньополітичний курс президентів РК Лі Мен Бака і Пак КинХе, який спрямований на тісний союз зі США.

Список використаних джерел

1. Cha V. Korea's Place in the Axis [Електронний ресурс] / V.Cha. // Foreign Affairs. – 2002. – May/June. – Режим доступу:

<http://www.foreignaffairs.com/articles/58008/victor-d-cha/koreas-place-in-the-axis>.

2. Armacost M. The Future of America's Alliances [Електронний ресурс] / M.Armacost, D.Okimoto. – Режим доступу: http://iis-db.stanford.edu/pubs/20641/Intro_-_Future_of_America's_Alliances_in_NE_Asia.pdf.

3. Володин Д. Еволюція американо-южнокорейського воєнного альянса після холодної війни / Д.Володин // США. Канада. Економіка-політика-культура. – 2003. – № 7. – С. 13-31.

4. Paal Douglas H. Asia—Shaping the Future Senior Associate, Carnegie Endowment for International Peace / Paal Douglas H. // Foreign Policy – 2008. – June. – P. 1-8.

5. Abramowitz M. Adjusting to the New Asia / M.Abramowitz, S.Bosworth // Foreign Affairs. – 2003. – Vol. 82, № 4. – P. 119-131.

6. Fukuyama F. Re-Envisioning Asia / F.Fukuyama // Foreign Affairs. – 2005. – Vol. 84, №1. – P.49-60.

7. Hagel C. A Republican Foreign Policy / C.Hagel // Foreign Affairs. – 2004. – Vol. 83, № 4. – P.64-76.

8. Cha V.D. America and South Korea: The Ambivalent Alliance? / V.D.Cha // Current History. – 2003. – September. – P. 279-284.

9. Harrison S. Time to Leave Korea? / S.Harrison // Foreign Affairs. – 2001. – Vol. 80. – Mar/Apr. №2. – P.62–78.

10. Городня Н. Азійсько-тихоокеанська політика адміністрації Б. Обама / Н. Городня // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 6 (241). – С. 17-24.

11. Ялі М. Військова стратегія Б. Обама: новації та спадщина / М.Ялі // Проблеми міжнародних відносин. – К.:КиМУ, 2012. – № 5. – С.343-355.

12. Азійський напрям зовнішньої політики України: проблеми і перспективи. Аналітичні оцінки / під ред. В.О. Шведа. – К.: НІСД, 2008. – 222 с.
13. Шевчук О. Китай між США та Росією: геостратегічні відносини / О.Шевчук. – Миколаїв: ТОВ «Фірма Іліон», 2008. – 448 с.
14. Шергін С.О. Азіатсько-Тихоокеанський регіон: Історія і сучасність / С.О.Шергін. – К.: Вища школа, 1993. – 91 с.
15. Картер Э.Б. Превентивная оборона: Новая стратегия безопасности США / Э.Б.Картер, У.Дж.Перри; Науч. ред. С.К. Ознобишев. – М. : Наука, 2003. – С.133.
16. Брутенец К. Тихоокеанская доктрина Б. Клинтона / К.Брутенец // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 2. – С.97.
17. Харрисон С. Но Му Хён выстраивает баланс национальных приоритетов и военного союза с США [Электронный ресурс] / С.Харрисон // Сеульский вестник – 2006. – № 102. – Режим доступа: <http://vestnik.tripod.com>.
18. Ким Ч. Преемственность и трансформация в США [Электронный ресурс] / Ч.Ким. – Режим доступа: http://world.lib.ru/k/kim_o_i/fr3.shtml.
19. Result of Second Meeting of «Future of the ROK-U.S. Alliance Policy Initiative» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uspolicy.be/Issues/NorthKorea/rokus.060603.htm>.
20. США отложили взвод войск из Кореи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.russianboston.com/common/arc/story.php?id_cat=24&id=147802.
21. Klingner В. South Korea's Mercurial Political Landscape [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.heritage.org/research/AsiaandthePacific/bg2068.cfm>.

22. Инаугурационная речь президента РК Ли Мён Бака [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.infokorea.ru/articles/detail.php?ID=1491>.

23. Вашингтон и Сеул договорились сохранить численность американских войск в Южной Корее [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rbc.ua/rus/newsline/2008/04/20/352031.shtml>.

24. Clinton H. Remarks on Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities Honolulu, January 12, 2010 [Электронный ресурс] / H. Clinton. – Режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/01/135090.htm>.

25. America's Engagement in the Asia-Pacific Remarks H. R. Clinton, Honolulu, October 28, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/10/150141.htm>.

26. America's Pacific Century Remarks H.R. Clinton, East-West Center Honolulu, November 10, 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/11/176999.htm>.

27. Joint vision for the alliance of the USA and RK. 16.06.2009. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Joint-vision-for-the-alliance-of-the-United-States-of-America-and-the-Republic-of-Korea.

28. Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense. – Washington, 2012. January [Электронный ресурс] // The New York Times. – 01.06.2012. – Режим доступа: <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/us/20120106-PENTAGON.PDF>.

29. The U.S. Strategic Rebalance to Asia: A Defense Perspective As Delivered by Deputy Secretary of Defense Ashton B. Carter. – NY, August 01, 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1715>.

30. Clinton H. Remarks on Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities, January 2010 [Электронный ресурс] / Н.Clinton. – Режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/01/135090.htm>.